

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ของจังหวัดจันทบุรี*

RELEVANT FACTORS AFFECTING THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF CHANTHABURI TOURISM INDUSTRY

จริยา นันทิยาภูษิต

Jariya Nanthiyaphoosit

ภมร ขันธหัตถ์

Phamorn Khanthahat

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

Pathumthani University, Thailand

E-mail: kwandao_0502@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการพัฒนาอุตสาหกรรม
การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรี 2) ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม
การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรี 3) แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
อย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรี โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดจันทบุรีให้เหมาะสมมากขึ้น
เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชน
ที่มีอายุ 18 ปี ขึ้นไปในจังหวัดจันทบุรี จำนวน 400 คน และผู้ประกอบการทั้งหน่วยงานภาครัฐ
และเอกชน จำนวน 15 ราย เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์
ข้อมูลประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์
ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ใน
ระดับปานกลาง ผลรายด้านพบว่า ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยมาก รองลงมา คือ
ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้านธุรกิจบริการท่องเที่ยว และด้านการบริหารจัดการ
การท่องเที่ยว ตามลำดับ 2) ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลรายปัจจัย พบว่า การร่วมแสดงความคิดเห็น มีค่าเฉลี่ยมาก
รองลงมา คือ การใช้ประโยชน์ การร่วมรับรู้ และการรับผลประโยชน์ ตามลำดับ
3) แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรี หน่วยงานการ
ท่องเที่ยวควรให้ความสำคัญวิเคราะห์ ติดตามและประเมินผลกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาชน

* Received 9 April 2022; Revised 21 April 2022; Accepted 24 April 2022

และผู้ประกอบการ เพื่อจะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมและร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดจันทบุรี ควรเพิ่มโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมเป็นผู้นำในกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น เป็นกรรมการชมรมโรงแรมตัวแทนผู้ประกอบการ อาสาสมัครมัคคุเทศก์ เข้าร่วมประชุมสัมมนา รับการศึกษา และฝึกอบรมเกี่ยวกับการการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: ปัจจัยที่ส่งผล, การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, จันทบุรี

Abstract

The objectives of this research article were to study 1) the level of the sustainable tourism industry development in Chanthaburi. 2) the level of relevant factors affecting the sustainable tourism industry development of Chanthaburi. 3) the development guideline for sustainable tourism industry development of Chanthaburi. This research was quantitative and qualitative research. The sample was 400 people aged 18 years old and over in Chanthaburi and 15 entrepreneurs from both the public and private sectors. The tool used were a questionnaire and in-depth interviews. The data analysis tools included percentage, frequency, mean, standard deviation, and multiple regression analysis. The findings revealed that: 1) in overall, the level of the development of the tourism industry was at a moderate level. When considering each aspect, it was found that tourism development was at a high level followed by sustainable tourism, tourism business and tourism management, respectively. 2) in overall, the level of relevant factors affecting tourism industry development were at a moderate level. When considering each factor, it was found that the participation factors were at a high level followed by utilization factors, cognitive factors and benefit factors, respectively. 3) development guideline for sustainable tourism industry development, tourism agencies should prioritize, analyze, follow up and evaluate activities of citizens and entrepreneurs to enhance participation and cooperation towards sustainable tourism development in Chanthaburi, should increase opportunity for people to participate in tourism activities such as hotel club committees, entrepreneur representatives, voluntary tour guides, attend various seminars, being educated and trained in tourism.

Keywords: Relevant Factors, The Sustainable Tourism Industry Development, Chanthaburi

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยถือว่ามียุทธศาสตร์สำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจไทยเป็นอย่างมากเป็นแหล่งรายได้หลักของประเทศไทยเป็นอย่างมากที่สำคัญนำเงินตราต่างประเทศก่อให้เกิดการสร้างงานเพิ่มรายได้ประชาชาติและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นและยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของการคมนาคมขนส่ง รวมถึงการค้าการลงทุนเมื่อประเทศ ประสบภาวะทางเศรษฐกิจการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับ ประเทศไทยมากเป็นอันดับหนึ่งจึงอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวมีความสำคัญโดยตรงต่อการพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศอันจะส่งผลให้ความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศดีขึ้นด้วย ดังนั้นรัฐบาลได้มีการพัฒนาองค์ประกอบหลายอย่างทางการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและภาคเอกชนควบคู่กันอีกทั้งการ ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีส่วนสำคัญในการประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักทั้งใน ประเทศและในระดับนานาชาติ การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญสาขาหนึ่งของประเทศไทย ซึ่งทำรายได้เป็นมูลค่ามหาศาลติดต่อกันมาเป็นเวลานานหลายปี และมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากนี้ยังส่งผลให้ ธุรกิจการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องขยายตัว เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งได้แก่ ธุรกิจโรงแรมและเกสต์เฮาส์ ที่พัก อาหารและเครื่องดื่ม การผลิตและค้าขายของที่ระลึก บริการรถเช่า สถานที่จอดรถ เป็นต้น ธุรกิจต่าง ๆ ดังกล่าวยังคงได้รับความนิยม และมีการแข่งขันสูง ซึ่งก่อให้เกิดการจ้างงานและยังเป็นกลไกที่สำคัญในการกระจายรายได้และความเจริญสู่ภูมิภาคอีกด้วย (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557)

การท่องเที่ยวถือว่าเป็นวาระแห่งชาติ (National Agenda) เป็นภารกิจที่ครอบคลุมหลายหน่วยงาน (Inter Ministry Agenda) ที่ต้องการการบริหารจัดการแบบบูรณาการที่อาศัยการมีส่วนร่วมของภาคีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ เอกชน องค์กรอิสระ ภาคท้องถิ่น ภาคประชาชนและชุมชน ดังนั้น การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ระดับกลุ่มจังหวัดหรือจังหวัด ต้องสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติจึงเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากจะช่วยนำเงินตราเข้าประเทศ ยังก่อให้เกิดรายได้หมุนเวียนและเป็นเครื่องมือในการกระจายรายได้แก่ชุมชนและนำความเจริญไปสู่ภูมิภาค ก่อให้เกิดการจ้างงานและสร้างอาชีพในท้องถิ่น ส่งผลดีต่อเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมของประเทศ ซึ่งปี พ.ศ. 2533 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับความนิยมมากขึ้นอย่างรวดเร็ว จนมีการคาดคะเนได้ว่าช่วงทศวรรษของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวบนพื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งเน้นลักษณะสำคัญทั้งทางชีวภาพ กายภาพและสังคมวัฒนธรรม นอกจากนั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังให้ความสำคัญในเรื่องการให้ความรู้ทางสิ่งแวดล้อมแก่นักท่องเที่ยวอีกด้วย (วรการ ยกยิง, 2556)

ดังนั้น เพื่อสนองตอบนโยบายของรัฐบาลซึ่งได้ประกาศเจตนารมณ์ที่ชัดเจนในการให้ “คนอยู่กับป่า” ตลอดจนเพื่อให้เป็นตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2554 ซึ่งกำหนดให้ราษฎร ชุมชน ท้องถิ่น มีสิทธิ หน้าที่และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และได้รับประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในท้องถิ่นตนเอง จึงเห็นควรนำ หลักนิติธรรม การหารือ และเห็นชอบร่วมกัน มาช่วยกันทางส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยให้ราษฎรและชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ ตลอดจน เสริมสร้างศักยภาพและขีดความสามารถ รวมทั้งสร้างแรงจูงใจให้ราษฎรและองค์กร ท้องถิ่น มีความพร้อมเต็มใจ และให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรวมองค์กรพัฒนาภาคเอกชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการให้ สามารถอำนวยประโยชน์ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและด้านสิ่งแวดล้อมทั้งต่อท้องถิ่นและ ต่อประเทศชาติอย่างยั่งยืนขึ้น (ชัยวุฒิ ตั้งสมชัย และปิยพรรณ กลั่นกลั่น, 2555)

การท่องเที่ยวจังหวัดกลุ่มภาคตะวันออก นับได้ว่ามีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่จะ สามารถพัฒนาให้เป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ เนื่องจากมีความได้เปรียบของธรรมชาติ เช่น ทะเลที่สวยงาม ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ที่กระจายทั่วไปในเขตพื้นที่ ดึงดูดให้ นักท่องเที่ยวหลังไหลเข้ามาเยี่ยมเยือนภาคตะวันออก ประกอบกับความพร้อมทาง ด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก นอกจากนี้ที่ตั้งของภาคตะวันออกสามารถ เชื่อมโยงการคมนาคมกับประเทศเพื่อนบ้าน พร้อมทั้งจะเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว จึงเป็นส่วน ที่มีความสำคัญต่อการเชื่อมโยงไปถึงการท่องเที่ยวในระดับนานาชาติที่มีสภาพการแข่งขันสูง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจึงมีความสำคัญที่จะต้องปฏิบัติตามแนวทางการพัฒนาการ ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งของภูมิภาคมีศักยภาพในการประกอบ กิจการเพื่อการบริการนักท่องเที่ยวอย่างประทับใจตลอดเวลา โดยการพัฒนาการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืนได้มีการกำหนดแบบแผนไว้และถูกพัฒนาเป็นกรอบการปฏิบัติงานในระดับ นานาชาติ จากผลประโยชน์ของการท่องเที่ยวที่จะทำรายได้เข้าสู่ประเทศต่าง ๆ เป็นจำนวน มหาศาล จึงทำให้เกิดการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวสูงมาก ผู้ประกอบการจึงหากลยุทธ์ทาง การตลาดในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็น แนวทางหนึ่งของการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเพื่อให้เข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องตลอดไป ดังนั้นความสำคัญของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจึงเป็นคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ที่ผู้ประกอบการหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบต้องดำเนินการตามแนวทางสากลที่ได้กำหนดไว้ การจัดการต่ออุปสรรคหรือการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของพื้นที่จึงถือเป็นหัวใจหลักของ การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยสภาพปัญหาทั่ว ๆ ไปของแหล่งท่องเที่ยวของไทยพบว่ ยังคงมีปัญหามากหลายประการ ได้แก่ (ก) ความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเกิดจากสาเหตุ หลายประการ อาทิเช่น การพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกินศักยภาพของแหล่ง ท่องเที่ยวที่จะสามารถรองรับได้ตามธรรมชาติ ขาดการวางแผนการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมใน เชิงอนุรักษ์ การกำหนดเขต และจำกัดการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเหมาะสม ประกอบกับ

พฤติกรรมที่ขาดจิตสำนึกทั้งของผู้ประกอบการบางกลุ่มและนักท่องเที่ยวเอง ได้ทำให้เกิดการทำลายคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยว และเป็นตัวเร่งให้แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว (ข) ปัญหาด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในจังหวัดท่องเที่ยวใหญ่ ๆ มีปัญหารุนแรงขึ้น ซึ่งรวมไปถึงปัญหาความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินปัญหาการเอารัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยว ปัญหาเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อความมั่นใจและความประทับใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีต่อประเทศไทย รวมทั้งอาจมีส่วนทำให้นักท่องเที่ยวเลือกที่จะเดินทางไปประเทศเพื่อนบ้านที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่คล้ายกันแต่มีความปลอดภัยมากกว่า และ (ค) ปัญหาการจัดการโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานหลายประเภทที่มีอยู่ในปัจจุบัน เช่น น้ำประปา การกำจัดขยะ ทั้งในกรุงเทพมหานครหรือจังหวัดเชียงใหม่เองก็ไม่สามารถรองรับแม้แต่คนท้องถิ่น ดังนั้น หากเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวขึ้นไปก็จะเกิดการแย่งการใช้ทรัพยากรกับคนท้องถิ่น

สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรี มีปัญหาและอุปสรรคขัดขวางเพื่อการพัฒนาอยู่หลายประการ จึงเป็นมูลเหตุของการศึกษาในครั้งนี้ และเมื่อพิจารณาแยกตามองค์ประกอบของการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในจังหวัดจันทบุรี มีการกล่าวถึง 1) ปัญหาด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติของจังหวัดจันทบุรี โดยเฉพาะแหล่งน้ำและทรัพยากรท่องเที่ยวธรรมชาติมีความเสื่อมโทรมและมีคุณภาพที่ลดน้อยลง เนื่องมาจากการใช้ประโยชน์ขาดการดูแลรักษาและการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะพื้นที่ป่าไม้ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญ เพื่อให้ได้มีทรัพยากรน้ำเพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตและการพัฒนาเศรษฐกิจด้านต่าง ๆ การป้องกันและแก้ไขปัญหาการพังทลายของดินและปัญหาอุทกภัย 2) ปัญหาพื้นที่เมืองชุมชนและอุตสาหกรรมที่ขาดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพส่งผลกระทบโดยตรงต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง โดยเฉพาะการกำจัดขยะมูลฝอยและน้ำเสียจากชุมชนและอุตสาหกรรม การให้บริการขนส่งมวลชนสาธารณะที่ไม่สามารถให้บริการได้อย่างทั่วถึงนอกจากนั้นยังประสบปัญหาด้านการจัดการและการวางแผนที่สำคัญกรณีผู้ประกอบการมีการเพิ่มจำนวนมากขึ้นไป ส่วนปัญหาด้านบุคลากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ มัคคุเทศก์ที่สามารถพูดภาษาต่างประเทศ สำหรับปัญหาด้านนโยบายการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ ความไม่ต่อเนื่องของนโยบาย และการไม่สานต่อของนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดเป็นประโยชน์อย่างแท้จริง การจัดสรรและการใช้งบประมาณของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวบางพื้นที่ที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการ ก็ไม่สามารถบูรณาการเพื่อทำให้เกิดผลในภาพรวมได้ ทำให้ขาดความเชื่อมั่นจากทุกภาคส่วน และทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือในการทำงาน 3) ปัญหาด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยรวม ปัญหาสิ่งแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง 4) ปัญหาด้านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ได้ผลการประชุมและได้ข้อสรุปถึง

ปัญหาด้านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจคนเข้าเมืองล่าช้า การบริการรถ/เรือโดยสารสาธารณะ เช่น ราคาไม่ได้มาตรฐาน ที่พัก กรณีโอนเงินมัดจำ แล้วเข้าพักไม่ได้ ร้านอาหาร/สถานบริการ ร้านขายของที่ระลึก/อัญมณี ธุรกิจนำเที่ยวและสถานประกอบการเอาเปรียบ/หลอกลวง มัคคุเทศก์เถื่อน การถูกหลอกลวงจากแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ การแอบอ้างจากเจ้าหน้าที่รัฐ และเจ้าหน้าที่ยึดของจากนักท่องเที่ยวแล้วไม่ได้คืนตามกำหนดเวลา นอกจากนี้ยังเป็นปัญหาด้านระบบการคมนาคมและระบบขนส่งมวลชนที่ยังไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาด้านผลประโยชน์ของสมาชิกในชุมชน ผลกระทบต่อชุมชนคุณค่าทางวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตท้องถิ่นของพื้นที่ กำลังจะถูกกลืนเลือนเนื่องจากกระแสวัฒนธรรมจากภายนอก ทั้งในประเทศและต่างประเทศส่งผลให้วัฒนธรรมเดิมกลายตัวลง โดยเฉพาะในคนรุ่นใหม่ของชุมชนและท้องถิ่น (สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก, 2556)

จากปัญหาที่ได้ประมวลโดยการจำแนกตามปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรีดังกล่าวข้างต้น จึงนับว่ามีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในอนาคตเป็นอย่างยิ่ง จึงเป็นเหตุผลสำคัญของการศึกษาในเรื่องนี้ และผลของการศึกษาที่ได้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกจะได้นำไปสู่การพัฒนาให้ประสบความสำเร็จ กล่าวคือ ทรัพยากรธรรมชาติต้องได้รับการคุ้มครอง (The Resources must be Protected: PROTEC) เป็นลักษณะของสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว จะต้องได้รับการอนุรักษ์ การดูแล และปกป้องได้ ไม่ให้เสื่อมค่า ชุมชนท้องถิ่นต้องได้รับสิทธิประโยชน์ (Local Communities must Benefits: BENE) เป็นผลตอบแทนของประชาชน และชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวต้องได้รับประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต (ปรีชา แดงโรจน์, 2544) และนักท่องเที่ยวต้องได้ประสบการณ์อันทรงคุณค่า (Visitors must be given a Quality Experience: EXPERI) เป็นประโยชน์ที่นักท่องเที่ยวผู้มาเยือนจะได้รับมีคุณค่าจากสิ่งที่ได้พบเห็น และการบริการ การศึกษาครั้งนี้จึงสามารถนำปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรีมาใช้ในการแก้ปัญหาอันจะเป็นประโยชน์แก่ชุมชนและประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรี โดยมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดจันทบุรี ให้เหมาะสมมากขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาค้นคว้าในรูปแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) วิเคราะห์จากเอกสารทางวิชาการ (Document Study) แบบสอบถาม (Questionnaire) วารสาร บทความ รายงานการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประกอบอ้างอิงและเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ซึ่งรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปี ขึ้นไปที่อาศัยอยู่ในจังหวัดจันทบุรี รวม 10 อำเภอ มีประชากรจำนวน 422,256 คน (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2562)

2. กลุ่มตัวอย่าง

2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากประชากร สูตรการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, T., 1973) กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ระดับ 0.05 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 400 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) โดยใช้อำเภอเป็นตัวแบ่ง เป็นการสุ่มตัวอย่างโดยการแยกประชากรออกเป็นกลุ่มประชากรย่อย ๆ หรือแบ่งเป็นชั้นภูมิก่อน โดยหน่วยประชากรในแต่ละชั้นภูมิจะมีลักษณะเหมือนกัน (Homogeneous) แล้วสุ่มอย่างง่าย ใช้ตารางเลขสุ่มโดยมีเลขกำกับหน่วยรายชื่อทั้งหมดของประชากร เพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของขนาดกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มประชากร

2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ประกอบการดำเนินกิจการด้านการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ใน 10 อำเภอ โดยเจาะจงเลือกมาสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 15 คน ประกอบด้วย 1) ตัวแทนผู้ให้บริการท่องเที่ยวในสังกัดหน่วยราชการในจังหวัดจันทบุรี จำนวน 3 คน 2) ตัวแทนผู้ให้บริการท่องเที่ยวภาคเอกชนในจังหวัดจันทบุรีจำนวน 3 คน 3) ตัวแทนผู้ประกอบการด้านอาหารในจังหวัดจันทบุรีจำนวน 3 คน 4) ตัวแทนผู้ประกอบการด้านโดยสารขนส่งนักท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรีจำนวน 3 คน และ 5) ตัวแทนผู้ประกอบการด้านที่พักในจังหวัดจันทบุรีจำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย มีขั้นตอนดังนี้ 1) สร้างแบบสอบถาม โดยศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การส่งเสริมการตลาดที่เกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและรายงานการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรีเพื่อ

นำมาสร้างแบบสอบถาม 2) นำแบบสอบถามที่ร่างเสร็จเสนอต่อที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบสำนวนภาษาและความสมบูรณ์ของเนื้อหาแล้วนำไปปรับปรุงแก้ไข 3) นำแบบสอบถามที่ได้รับการแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของความตรงเชิงเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence: IOC) (โดยผู้วิจัยเลือกเอาเฉพาะข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องของคำถามที่ระดับ 0.5 ขึ้นไป) 4) นำแบบสอบถามที่ร่างเสร็จไปทดลองใช้ (try out) กับประชาชนที่มีได้อาศัยอยู่ในจังหวัดจันทบุรี และที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน จากนั้นนำผลจากการตอบแบบสอบถามมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์ อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 แล้วนำไปคำนวณโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ ได้ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมดที่ระดับ 0.826 ซึ่งถือว่าเชื่อถือได้

การสร้างและการทดสอบเครื่องมือ ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามโดยให้ครอบคลุมตัวแปรที่ต้องการศึกษาทั้งตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ การศึกษา อาชีพ สถานภาพในครอบครัว ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในพื้นที่ อายุ รายได้ และศาสนา มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (check list) จำนวน 9 ข้อ

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านการร่วมรับรู้ ปัจจัยด้านการร่วมแสดงความคิดเห็น ปัจจัยด้านการใช้ประโยชน์ และปัจจัยด้านการรับผลประโยชน์

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรีประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว ด้านท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้านบริหารจัดการท่องเที่ยว และด้านธุรกิจบริการท่องเที่ยว ส่วนที่เป็นข้อคำถามใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตามรูปแบบของลิเคิร์ต

การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสำรวจประชาชนและผู้ประกอบการท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี 10 อำเภอในจังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานกับผู้ถูกสัมภาษณ์ เพื่อขออนุญาตนัดหมาย วัน เวลา สถานที่ เพื่อเดินทางไปพบผู้ถูกสัมภาษณ์ ได้อธิบายและชี้แจงในประเด็นต่างๆ ให้ได้ทราบแลสร้างสัมพันธภาพพูดคุยเรื่องทั่ว ๆ ไป เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ไม่เกิดความระแวงพร้อมที่จะให้ข้อมูลด้วยความเต็มใจ ในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลผู้วิจัยได้ขออนุญาตอัดเครื่องบันทึกเสียงมาช่วยในการเก็บข้อมูลซึ่งผู้วิจัยได้ขออนุญาตทุกครั้งไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ 1.1) แจกแบบสอบถามด้วยตนเอง 1.2.) กำหนดระยะเวลาในการเก็บแบบสอบถามคืน ผู้ตอบแบบสอบถามใช้ระยะเวลาในการตอบ 60 วัน โดยเขียนใบนำส่งขอความร่วมมือการส่งคืนไว้อย่างชัดเจน 1.3) นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลโดยคาดว่าจะมี จำนวนแบบสอบถามที่ถูกส่งกลับ และถูกต้องครบถ้วน 1.4) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามก่อนจะนำไปลงรหัสในโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูล

2. การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ 2.1) การสำรวจประชาชนและผู้ประกอบการท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี 10 อำเภอในจังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานกับผู้ถูกสัมภาษณ์ เพื่อขออนุญาตนัดหมาย วัน เวลา สถานที่ เพื่อเดินทางไปพบผู้ถูกสัมภาษณ์ ได้อธิบายและชี้แจงในประเด็นต่าง ๆ ให้ได้ทราบและสร้างสัมพันธภาพพูดคุยเรื่องทั่วไปเพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ไม่เกิดความระแวงพร้อมที่จะให้ข้อมูลด้วยความเต็มใจ 2.2) เทคนิคสำคัญในการสัมภาษณ์ได้แก่การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์ เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรม 2.3) ในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลผู้วิจัยได้ขออนุญาตอัดเทปบันทึกเสียงมาช่วยในการ เก็บข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้ขออนุญาตทุกครั้งไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ตรวจสอบจำนวนและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาทั้งหมด
2. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและตรวจการให้คะแนนตามน้ำหนักที่ได้กำหนดไว้มาลงรหัสเลข (Code) ตามเกณฑ์ของเครื่องมือ
3. นำแบบสอบถามที่ลงรหัสแล้วมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณทางสถิติด้วยโปรแกรมวิจัยทางสังคมศาสตร์ ในการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้ โดยนำเสนอผลในรูปแบบตารางประกอบความเรียง นำผลการศึกษาวิจัยที่วิเคราะห์ได้มาสรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และเขียนข้อเสนอแนะ

สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย

1. ระดับการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และด้านธุรกิจบริการท่องเที่ยว

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวม

การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว	n = 400 (ระดับความคิดเห็น)			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว	3.53	0.614	มาก	1
2. ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	3.11	0.555	ปานกลาง	2
3. ด้านธุรกิจบริการท่องเที่ยว	3.06	0.763	ปานกลาง	3
4. ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว	2.82	0.686	ปานกลาง	4
โดยรวม	3.12	0.459	ปานกลาง	

จากตารางที่ 1 พบว่า การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.12$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.53$) รองลงมาคือ ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.11$) ด้านธุรกิจบริการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.06$) และด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.82$)

2. ปัจจัยส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรี จากกรอบแนวคิดของการวิจัย ประกอบด้วย 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านการร่วมรับรู้ ปัจจัยด้านการร่วมแสดงความคิดเห็น ปัจจัยด้านการใช้ประโยชน์และ ปัจจัยด้านการร่วมรับผลประโยชน์

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวม

ปัจจัยการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว	n = 400 (ระดับความคิดเห็น)			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. ปัจจัยด้านการร่วมรับรู้	3.21	0.707	ปานกลาง	3
2. ปัจจัยด้านการร่วมแสดงความคิดเห็น	3.43	0.582	มาก	1
3. ปัจจัยด้านการใช้ประโยชน์	3.34	0.639	ปานกลาง	2
4. ปัจจัยด้านการรับผลประโยชน์	3.07	0.717	ปานกลาง	4
โดยรวม	3.26	0.539	ปานกลาง	

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของจังหวัดจันทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.26$) เมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัย พบว่า ปัจจัยด้านการร่วมแสดงความคิดเห็น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.43$) รองลงมา คือ ปัจจัยด้านการใช้ประโยชน์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.34$) ปัจจัยด้านการร่วมรับรู้มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.21$) และปัจจัยด้านการรับผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.07$)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดจันทบุรี

modal	ss	df	MS	F	sig
regression	33.864	4	8.466	66.334	.000*
residual	50.412	395	.128		
total	84.276	399			

* $P < .05$

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดจันทบุรี มีความสัมพันธ์กันเชิงเส้นตรงกับปัจจัยที่ศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรี โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดจันทบุรี ให้เหมาะสมมากขึ้น สรุปความคิดเห็นทั้งหมดในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน 15 ราย ดังนี้

1. ปัจจัยด้านการร่วมรับรู้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสังกัดหน่วยราชการได้มีการร่วมรับรู้มากกว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญฝ่ายเอกชน ดังนั้นแนวทางการพัฒนาคือหน่วยงานการท่องเที่ยวควรให้ความสำคัญกับประชาชนและผู้ประกอบการในจังหวัดจันทบุรี ในการร่วมรับรู้ รับฟังข้อมูลข่าวสาร ร่วมวิเคราะห์ ติดตามและประเมินผลกิจกรรมต่าง ๆ ของจังหวัด ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการร่วมรับรู้ในการบูรณาการสถานที่ท่องเที่ยว ร่วมรับรู้แผนพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ร่วมรับรู้โครงการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว รับฟังติดตามข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานการท่องเที่ยวของจังหวัดและส่วนร่วมในการสร้างการรับรู้การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ควรเพิ่มการสื่อสารช่องทางการร่วมรับรู้ให้ประชาชนในกิจกรรมต่างของการท่องเที่ยวที่ราชการจัดทำโครงการ เช่น การประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อดิจิทัลที่ทันสมัยและได้รับความนิยมอย่างระบบอินเทอร์เน็ตออนไลน์ เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ยูทูบ ยูทูบ และไลน์ผ่านทางสมาร์ทโฟน

2. ปัจจัยด้านการร่วมแสดงความคิดเห็น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสังกัดหน่วยราชการได้มีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็นมากกว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญฝ่ายเอกชน อาจเพราะไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายหรือไม่ใช่เป็นสถานประกอบการสำคัญ ๆ แต่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญฝ่ายเอกชนกล่าวว่าเมื่อมีโอกาสได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น ก็ได้ให้ความเห็นว่าประชาชนในจังหวัดจันทบุรีให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการร่วมคิดความเห็น การร่วมคิดความเห็นในการทำแผนพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว การร่วมแสดงความคิดเห็นโครงการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว การรับฟังติดตามข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานการท่องเที่ยวของจังหวัด และการมีโอกาสได้พูดคุยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการท่องเที่ยวกับบุคคลอื่น ๆ การวิเคราะห์การจัดลำดับความสำคัญของงานหรือกิจกรรม การติดตามและประเมินผลกิจกรรมของทาง

หน่วยงานท่องเที่ยวของจังหวัด แนะนำแนวทางว่าควรเพิ่มโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมเป็นผู้นำในกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น เป็นกรรมการชมรมโรงแรม ตัวแทนผู้ประกอบการ อาสาสมัครมัคคุเทศก์ เข้าร่วมประชุมสัมมนา รับการศึกษาความรู้และการฝึกอบรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

3. ปัจจัยด้านการใช้ประโยชน์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านได้ใช้ประโยชน์จากปัจจัยด้านนี้ทั้งหมด โดยมีการแนะนำแนวทางผู้บริหารองค์กรเกี่ยวกับการท่องเที่ยวว่าจะต้องหมั่นศึกษาให้ความรู้เพื่อให้เกิดความรอบรู้ที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับทางราชการในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมากขึ้น การใช้ประโยชน์ในเรื่องสภาพสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ต้องเน้นย้ำถึงความสำคัญของการการใช้ประโยชน์ พร้อมมีความมุ่งมั่นให้การบริหารองค์กรด้านการท่องเที่ยวให้การมีส่วนร่วมทางการใช้ประโยชน์ของประชาชนให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง และควรมุ่งสร้างทัศนคติส่วนบุคคลในด้านการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวให้ถูกต้องและเหมาะสม โดยเริ่มตั้งแต่ในตัวบุคคล คริวเรือน หมู่บ้าน ชุมชน การท่องเที่ยวในรูปแบบการแสดงความคิดเห็นหรือการทากิจกรรมร่วมกัน เพราะหากมีความเข้าใจตรงกันแล้วทั้งบุคคลรอบข้างหรือตัวของแต่ละบุคคลเองก็มีความเข้าใจในการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นซึ่งจะเป็นประโยชน์กับประชาชน ผู้ประกอบการ สถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นส่วนราชการ และจังหวัดโดยรวม

4. ปัจจัยด้านการรับผลประโยชน์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านได้ใช้ประโยชน์จากปัจจัยด้านนี้ทั้งหมด ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีแนวคิดตรงกันว่าประชาชนในจังหวัดจันทบุรีให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในด้านการร่วมรับผลประโยชน์ โดยแนวคิดและแนวทางการดำเนินงานด้านการร่วมรับผลประโยชน์ ในเรื่องสภาพสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทั้งทางด้านผลประโยชน์โครงการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว ผลประโยชน์เรื่องการบูรณะสถานที่ท่องเที่ยว ผลประโยชน์ในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ผลประโยชน์ในการทำแผนงานพัฒนาการท่องเที่ยว เน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมด้านการร่วมรับผลประโยชน์ พร้อมมีความมุ่งมั่นให้การบริหารองค์กรด้านการท่องเที่ยวให้การมีส่วนร่วมทางการร่วมของประชาชนให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ดังนั้น การท่องเที่ยวองค์กรภาครัฐ ผู้ประกอบการภาคส่วนต่าง ๆ ชุมชน หมู่บ้าน คริวเรือนและตัวบุคคล ในจังหวัดจันทบุรีได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จะเป็นสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มีรายได้เข้ามาในจังหวัดมากขึ้นและเป็นการสร้างงานให้ประชาชนในท้องถิ่นไม่ต้องไปขายแรงงานต่างถิ่นอีกต่อไป

อภิปรายผล

การวิจัย เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรี อภิปรายผลได้ดังนี้

1. การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรี อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้านธุรกิจบริการท่องเที่ยว และด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ตามลำดับทั้งนี้เนื่องจากประชาชนในจังหวัดจันทบุรีให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นแรงผลักดันให้ประชาชนเกิดความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ แยกเป็นรายด้าน ดังนี้

1.1) ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยรวมอยู่ในระดับมาก เพราะประชาชนในจังหวัดจันทบุรีให้ความสำคัญการพัฒนาการท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของ มุกเหรียญ สีสถานุชิต และวรัญญาภรณ์ ศรีสุวรรณกุล ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของชุมชนวอแก้ว อำเภอหางฉัตร จังหวัดลำปาง ที่พบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนวอแก้ว ต้องการให้การพัฒนาการท่องเที่ยว เกิดจากความต้องการของชุมชนเอง ได้มีการออกกฎระเบียบเอง คณะกรรมการชุมชน ควรพัฒนาความต่อเนื่องของกิจกรรม แต่ละช่วงเวลา ให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ควรเร่งดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งน้ำ วัด แผนการตลาด และควรมีการติดตาม ประเมินผลอย่างน้อยทุก ๆ 3 เดือน (มุกเหรียญ สีสถานุชิต และวรัญญาภรณ์ ศรีสุวรรณกุล, 2559)

1.2) ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น มีความสำคัญมากที่จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวขึ้น ๆ มีความเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญด้านการท่องเที่ยวและกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัย สุดถนอม ตันเจริญ เรื่องการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนบางชันแตก จังหวัดสมุทรสงคราม ที่ผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพด้านองค์กรชุมชนและด้านการจัดการในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนมากที่สุด โดยเฉพาะการที่ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน ชุมชนสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ และการมีกฎกติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว (สุดถนอม ตันเจริญ, 2560)

1.3) ด้านธุรกิจบริการท่องเที่ยว ประชาชนในจังหวัดจันทบุรีให้ความสำคัญและสนใจด้านธุรกิจบริการท่องเที่ยวในการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัย ทิพาพร ไตรบรรณ ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพเชิงท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ กรณีศึกษา หมู่บ้านอรัญญิก ผลการศึกษาพบว่า นโยบายการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของภาครัฐยังไม่สามารถดำเนินการพัฒนาได้อย่างเต็มที่ โดยหน่วยงานภาครัฐควรมีความร่วมมือกับชาวบ้านอรัญญิกเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามที่มุ่งหวัง และผู้ประกอบการส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่นและคนใน

หมู่บ้านจะรับจ้างตีมีดส่งให้กับร้านค้ามีดในหมู่บ้าน เป็นการกระจายรายได้และมีส่วนร่วมของชุมชน (ทิพาพร ไตรบรรณ, 2557) 1.4) ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของ เพชรศรี นนท์ศิริ ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการดำเนินงานของกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีรูปแบบการดำเนินการแบบกระจายอำนาจ ด้านเศรษฐกิจมีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง ด้านการมีส่วนร่วม คนในชุมชนมีส่วนร่วมทั้งในการจัดตั้ง วางแผนและดำเนินงาน อย่างไรก็ตาม พบแนวโน้มของการรวมอำนาจการตัดสินใจของผู้นำกลุ่ม ซึ่งเป็นสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในบางกลุ่ม นอกจากนี้ ภูมิหลังการก่อตั้งองค์กร พี่เลี้ยงและภาวะความเป็นผู้นำของผู้นำกลุ่ม มีอิทธิพลต่อการกำหนดรูปแบบการดำเนินงานของกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนและความสำเร็จของกลุ่ม (เพชรศรี นนท์ศิริ, 2555)

2. ปัจจัยส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง แยกเป็นรายปัจจัยดังนี้ 2.1) ปัจจัยด้านการร่วมแสดงความคิดเห็น โดยรวมอยู่ในระดับมาก เพราะประชาชนในจังหวัดจันทบุรี ให้ความสำคัญด้านการร่วมแสดงความคิดเห็น มีความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัย ต้นติกร โคตรขารี เรื่องพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยในการท่องเที่ยวเชิงศาสนาพระธาตุประจำวันเกิดจังหวัดนครพนม ผลการศึกษาพบว่า ในเรื่องของข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด พระธาตุประจำวันเกิดที่นิยมเดินทางไปนมัสการมากที่สุดคือ พระธาตุพนม ด้านแรงจูงใจ พบว่า แรงจูงใจทางกายภาพ อยู่ในระดับมากที่สุด แรงจูงใจทางศาสนาอยู่ในระดับมาก แรงจูงใจทางระหว่างบุคคล อยู่ในระดับมาก แรงจูงใจด้านสถานภาพหรือชื่อเสียง อยู่ในระดับมาก ด้านความพึงพอใจ พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ อยู่ในระดับมาก ด้านราคาอยู่ในระดับมาก ด้านสถานที่ อยู่ในระดับมาก ด้านการส่งเสริมการตลาด อยู่ในระดับปานกลางด้านบุคคล อยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการ อยู่ในระดับมาก ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพอยู่ในระดับมาก (ต้นติกร โคตรขารี, 2555) 2.2) ปัจจัยด้านการใช้ประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เพราะประชาชนในจังหวัดจันทบุรี ให้ความสำคัญด้านการใช้ประโยชน์ และมีความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ahammed, S. S. ได้ศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวใน Cox's Bazar บังคลาเทศ ผลการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเศรษฐกิจหลาย ๆ ประเทศ สำหรับบางประเทศได้แก่ บังคลาเทศจะเป็นแหล่งสำคัญของรายได้การจ้างงานและการลงทุน การขยายตัวของการท่องเที่ยว จะสร้างผลกระทบเชิงบวกและลบทั้งในพื้นที่ปลายทาง Cox's Bazar (Ahammed, S. S., 2010) 2.3) ปัจจัยด้านการร่วมรับรู้ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง การความสำคัญและมีความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวในด้านการร่วมรับรู้กล่าวคือ ประชาชนมีความสนใจในร่วมรับรู้ในข่าวสารกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในการร่วมรับรู้เรื่องการบูรณะสถานที่ท่องเที่ยว และร่วมรับรู้โครงการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปราบธาดา สติยวิภาวิ และคณะ เรื่องการศึกษาการพัฒนาศักยภาพ

ด้านการจัดการพื้นที่และทรัพยากร เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้วยความสนใจ การส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ที่มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนและ จัดการแบ่งโซน การส่งเสริมให้เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและการจัดการท่องเที่ยว และการเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวควบคู่ กับจัดสรรงบประมาณและสิ่งอื่นต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนศักยภาพการบริหารจัดการตามนโยบาย และ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติแก่กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ชุมชน ผู้ประกอบการ และ หน่วยงานของรัฐ ในการดำเนินงานร่วมกันเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป (ปรารธนา สติธยวิภาวี และคณะ, 2556) 2.4) ปัจจัยด้านการร่วมรับผลประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เพราะประชาชนในจังหวัดจันทบุรีให้ความสำคัญและมีความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวในด้านด้านการร่วมรับผลประโยชน์ กล่าวคือ ประชาชนมีความสนใจด้านการร่วมรับผลประโยชน์ กับกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิรินันท์ พงษ์นิรันดร์ และคณะ เรื่องแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ที่ผลการวิจัย พบว่า 1) สิ่งดึงดูดใจด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้บริการอย่างเพียงพอและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างรวดเร็ว และสะดวก เป็นปัจจัยที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ 2) ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีทรัพยากรท่องเที่ยว แต่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่กลับมีความพึงพอใจต่อการให้บริการ ด้านทางท่องเที่ยวในระดับมาก 3) แนวทางในการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม (ศิรินันท์ พงษ์นิรันดร์ และคณะ, 2559)

3. แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของของจังหวัดจันทบุรี โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดจันทบุรี ให้เหมาะสมมากขึ้น จากผลการวิจัยสรุปว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เป็นผลซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนั้นเพื่อให้แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรี หน่วยงานการท่องเที่ยวของจังหวัดและหน่วยงานราชการอื่น ๆ ในจังหวัด ควรจะให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งกับประชาชนและผู้ประกอบการของจังหวัดจันทบุรี ในด้านการร่วมรับรู้ ด้านการร่วมแสดงความคิดเห็น ด้านการใช้ประโยชน์ และด้านการร่วมรับผลประโยชน์ ในการทำแผนพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว การร่วมความคิดเห็นโครงการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว การแจ้งประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานการท่องเที่ยวของจังหวัด และ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นการท่องเที่ยวกับประชาชนและผู้ประกอบการ เพื่อจะทำให้เกิด การมีส่วนร่วมและร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดจันทบุรี และควรเพิ่ม โอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมเป็นผู้นำในกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น เป็นกรรมการชมรมโรงแรม ตัวแทนผู้ประกอบการ อาสาสมัครมัคคุเทศก์ เข้าร่วมประชุมสัมมนา รับการศึกษา และ ฝึกอบรมเกี่ยวกับการการท่องเที่ยว ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการร่วมรับรู้ในการบูรณะ สถานที่ท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรุณศรี นามสุข และแสงแข บุญศิริ เรื่องแนวทาง

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยวรูปแบบ MICE อย่างยั่งยืน ในจังหวัดขอนแก่น ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกๆ ด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบ MICE อย่างยั่งยืน ในจังหวัดขอนแก่นโดยรวม และในทุกๆ ด้าน และการมีส่วนร่วมของชุมชนมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบ MICE อย่างยั่งยืน ในจังหวัดขอนแก่น (อรุณศรี นามสุข และแสงแข บุญศิริ, 2559)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ จังหวัดจันทบุรี จากวัตถุประสงค์ของการวิจัย สรุปได้ว่า ระดับการพัฒนาอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรี และปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรี ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง จากผลการวิจัยทำให้เห็นว่า จังหวัดจันทบุรียังสามารถพัฒนาระดับการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่าง ยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรี ทั้งด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้านธุรกิจบริการท่องเที่ยวและด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนา อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรี ทั้งด้านการร่วมแสดงความคิดเห็น ด้านการใช้ประโยชน์ ด้านการร่วมรับรู้ และด้านการรับผลประโยชน์ของประชาชนจังหวัด จันทบุรีได้อีกมากในทุก ๆ ด้านที่ทำการวิจัย โดยแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรี โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดจันทบุรี ให้เหมาะสม มากขึ้น คือ ทางภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต้องเห็นความสำคัญ ของประชาชนและผู้ประกอบการต่อปัจจัยเหล่านี้ให้มากกว่าเดิม ทั้งการประชาสัมพันธ์ การแจ้งข่าวสาร และเชิญชวนเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น โดยใช้ช่องทางการสื่อสาร ทางระบบดิจิทัลที่ทันสมัยหลาย ๆ รูปแบบ เพื่อให้ประชาชนในจังหวัดได้รับทราบโดยทั่วถึง กันให้มากที่สุด มีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) รัฐบาลควรส่งเสริมความร่วมมือของภาครัฐ ผู้ประกอบการเอกชน และชุมชนในลักษณะเครือข่าย เพื่อการอบรมเกี่ยวกับความรู้การจัดการ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และส่งเสริมการร่วมมือกันในการจัดทำแผนนโยบายการพัฒนา อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 2) รัฐบาลควรส่งเสริมความร่วมมือของภาครัฐ ผู้ประกอบการเอกชน และชุมชนในลักษณะเครือข่าย เพื่อนำระบบเทคโนโลยีและระบบ สารสนเทศขององค์กรการท่องเที่ยว และผู้ประกอบการเพื่อเป็นการเชื่อมโยงการให้บริการ การรับรู้ข่าวสารระหว่าง นักท่องเที่ยวต่างพื้นที่ เพื่อให้ร่วมกันพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อย่างแท้จริงในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ 3) ทำการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบปัจจัยที่ก่อให้เกิด ผลสำเร็จกับปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลล้มเหลวในการพัฒนาความร่วมมือในระดับต่าง ๆ เช่นระดับ ท้องถิ่น ภูมิภาค และประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2554). แผนการพัฒนากการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ชัยวุฒิ ตั้งสมชัย และปิยพรรณ กลั่นกลิ่น. (2555). เศรษฐกิจสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพพานิช.
- ตันติกร โคตรชาวี. (2555). เรื่องพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยในการท่องเที่ยวเชิงศาสนาพระธาตุประจำวันเกิด จังหวัดนครพนม. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยวบัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ทิพาพร ไตรบรรณ. (2557). แนวทางการพัฒนาศักยภาพเชิงท่องเที่ยวประวัติศาสตร์กรณีศึกษาหมู่บ้านอรัญญิก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ปรารณา สติยวิภาวี และคณะ. (2556). โครงการศึกษาการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการพื้นที่และทรัพยากร เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- ปรีชา แดงโรจน์. (2544). อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสู่ศตวรรษที่ 21. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บริษัทไฟว์ แอนด์โฟร์พริ้นต์จำกัด. 34.
- เพชรศรี นนท์ศิริ. (2555). รูปแบบการดำเนินงานของกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, 8(2), 47-65.
- มุกเหรียญ สิตลานุชิต และวรัญญาภรณ์ ศรีสุวรรณคณ. (2559). การพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของชุมชนวอแก้ว อำเภอห้วยฉัตร จังหวัดลำปาง. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ , 12(2), 83-97.
- วรการ ยกยั้ง. (2556). สิ่งแวดล้อมกับนักท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ศรินันท์ พงษ์นรินทร์ และคณะ. (2559). แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวอำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษากการจัดการมหาวิทยาลัยขอนแก่น, 9(1), 234-259.
- สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง. (2562). ข้อมูลสถิติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2562. เรียกใช้เมื่อ 11 สิงหาคม 2563 จาก https://www.ect.go.th/ect_th/ewt_dl_link.php?nid=8447
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). เที่ยวเมืองไทย ใครใคร่ก็อยากมา. เรียกใช้เมื่อ 10 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/บริการสถิติ%บทความเด่น/ดูทั้งหมด/เที่ยวเมืองไทย-ใครใคร่ก็อยากมา.aspx>

- สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก. (2556). แผนพัฒนาจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2558-2561. เรียกใช้เมื่อ 11 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.eastosm.com/tabid/967/language/th-TH/Default.aspx?PageContentID=137>
- สุดถนอม ตันเจริญ. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน บางชั้นแตก จังหวัดสมุทรสงคราม. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, 13(2), 1-24.
- อรุณศรี นามสุข และแสงแข บุญศิริ. (2559). เรื่องแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยวรูปแบบ MICE อย่างยั่งยืนในจังหวัดขอนแก่น. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, 12(2), 137-147.
- Ahammed, S. S. (2010). Impact of Tourism in Cox's Bazar, Bangladesh. In Master in Public Policy and Governance Program Department of General and Continuing Education NorthSouth University. Bangladesh.
- Yamane, T. (1973). Statistics: An Introductory Analysis. New York: Harper and Row Publications.